

Kreativne tehnike u portretnoj fotografiji: korištenje boja, svjetla i prostora

Mišković-Rajić, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Graphic Arts / Sveučilište u Zagrebu, Grafički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:216:625998>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Graphic Arts Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
GRAFIČKI FAKULTET**

IVONA MIŠKOVIĆ-RAJIĆ

**KREATIVNE TEHNIKE U PORTRETNOJ
FOTOGRAFIJI: KORIŠTENJE BOJA,
SVJETLA I PROSTORA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Grafički fakultet

**KREATIVNE TEHNIKE U PORTRETNOJ
FOTOGRAFIJI: KORIŠTENJE BOJA,
SVJETLA I PROSTORA**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica:

prof.dr.sc. Maja Strgar Kurečić

Studentica:

Ivona Mišković-Rajić

Zagreb, rujan 2023.

Sažetak

Ovaj diplomski rad istražuje ključne aspekte kreativnih tehnika u portretnoj fotografiji, usmjeravajući se na tri osnovna elementa: boju, svjetlo i prostor. Portretna fotografija ima za zadatak zabilježiti karakter i emocije subjekta. Prvi dio rada posvećen je analizi uloge boje u portretnoj fotografiji. Istražuju se različite boje i njihovi kombinacije te kako se mogu koristiti kako bi se stvorila određena atmosfera. Drugi dio rada istražuje korištenje svjetla u portretnoj fotografiji. Analizira se kako različiti izvori svjetla, kutovi osvjetljenja i tehnike stvaraju različite efekte na portretima. Treći dio rada fokusira se na korištenje prostora u portretnoj fotografiji. Ispituje se kako odabir pozadine, pozicioniranje subjekta u okruženju i kompozicija utječu na doživljaj subjekta i priču koju fotografija želi prenijeti.

U istraživačkom dijelu rada analiziraju se portreti poznatih portretnih fotografa koji su poslužili kao inspiracija za eksperimentalni dio u kojem su se izrađivale vlastite portretne fotografije. U nastavku eksperimentalnog dijela provedena je anketa vezana za pretpostavke za sve tri opisane tehnike. Cilj rada je predstaviti i opisati kako boje, svjetlo i prostor imaju važnu ulogu u prenošenju informacija.

ključne riječi: portret, boje, svjetlo, prostor

Sadržaj

1. UVOD	1
2. O PORTRETNOJ FOTOGRAFIJI	2
3. KORIŠTENJE BOJA U PORTRETNOJ FOTOGRAFIJI	7
3.1. Značaj boja u portretima.....	8
3.2. Tehnike korištenja boja u portretnoj fotografiji	10
4. KORIŠTENJE SVJETLA U PORTRETNOJ FOTOGRAFIJI.....	12
4.1. Značaj svjetla u portretima	13
4.2. Tehnike korištenja svjetla u portretnoj fotografiji.....	15
5. KORIŠTENJE PROSTORA U PORTRETNOJ FOTOGRAFIJI.....	17
5.1. Značaj prostora u portretima.....	18
5.2. Tehnike korištenja prostora u portretnoj fotografiji	19
6. ANALIZA PORTRETNIH FOTOGRAFIJA	21
6.1. Annie Leibovitz	21
6.2. Steve McCurry.....	23
6.3. Philippe Halsman.....	25
6.4. Jimmy Nelson	28
6.5. Nirav Patel	30
7. EKSPERIMENTALNI DIO	33
7.1. Izrada vlastitih portretnih fotografija.....	33
7.1.1. Boje	33
7.1.2. Svjetlo.....	40
7.1.3. Prostor	43
8. ANKETA	47
8.1. Rezultati ankete	48
9. ZAKLJUČAK	53
10. LITERATURA	54
11. PRILOZI	57

1. UVOD

Portretna fotografija je umjetnost koja ima moć zabilježiti jedinstvenost i ljepotu ljudskog bića. Kroz portret, fotograf može prenijeti emocije, priče i karakter pojedinca. Kako bi se postigao upečatljiv portret, fotograf mora koristiti razne tehnike i alate kako bi istaknuo model na način koji je vizualno zanimljiv i emotivno snažan. U ovom diplomskom radu istražujemo kreativne tehnike u portretnoj fotografiji, s posebnim naglaskom na korištenje boje, svjetla i prostora.

Boja je jedan od ključnih elemenata u portretnoj fotografiji koji može imati snažan emocionalni i simbolički utjecaj. Psihologija boje sugerira da svaka boja ima specifičan utjecaj na promatrača i može prenositi određene poruke. Na primjer, crvena boja može predstavljati strast i energiju, dok plava boja može asocirati na smirenost. Kroz kreativno korištenje boje u portretnoj fotografiji, fotograf može naglasiti određeni aspekt subjekta, stvarajući tako snažnu komunikaciju između slike i promatrača. Monokromatski portreti, korištenje kontrasta boja i selektivna kolorizacija samo su neki od načina na koje se boja može upotrijebiti kako bi se postigao željeni vizualni efekt.

Svjetlo je također ključni element u portretnoj fotografiji koji može transformirati sliku. Razumijevanje svjetlosti i njenih karakteristika omogućuje fotografu da oblikuje subjekt na željeni način. Prirodno svjetlo i umjetno svjetlo imaju svoje specifičnosti, a kroz vješto korištenje svjetlosnih izvora mogu se postići različiti efekti poput stvaranja dramatične rasvjete ili meke i nježne atmosfere. Sjene i refleksije mogu dodati dubinu i dimenzionalnost portretu, stvarajući tako sliku koja oživljava pred promatračevim očima.

Prostor također igra važnu ulogu u portretnoj fotografiji. Kroz kompoziciju i odabir pozadine, fotograf može kontrolirati vizualni okvir portreta. Kreativno korištenje prostora može uključivati igru s negativnim prostorom, gdje prazan prostor oko subjekta naglašava važnost subjekta samog po sebi. Dubinska oštrina i perspektiva mogu stvoriti vizualnu dubinu i dodati dinamičnost portretu.

2. O PORTRETNOJ FOTOGRAFIJI

Fotografski portret pojavio se nedugo nakon što je otkrivena fotografija i bio je prepoznat kao proces kojim se može zamrznuti trenutak u vremenu. Portret treba opisivati osobu koja se fotografira, a njegov cilj je zabilježiti osobnost i emocije kao i njezine fizičke osobine. [2]

Portret je snimak osobe na kome je fiksiran njen izraz trenutnog stanja ili raspoloženja (napetost, sreća, tuga, bol itd.), karakteristika povezanih sa uzrastom, životnim iskustvom, zanimanjem, podnebljem i sl. On može biti predstavljen poprsjem ili samo dijelom lica ili može biti i snimak cijele osobe koji je često vezan sa nekom radnjom koja naglašava karakteristrike portreta. [1] Portretna fotografija ima za cilj uhvatiti identitet, osobnost i bit subjekta koristeći se fotografskim tehnikama kao što su kompozicija, osvjetljenje i poziranje. Postoje različite vrste portretne fotografije koje ovise o predmetu portreta kao i stilu. Na primjer, neki su portreti tradicionalniji i formalniji za profesionalnu upotrebu i objavljivanje. Druge vrste portreta ležernije su, poput životnih portreta koji bilježe subjekte iz svakodnevnog života.

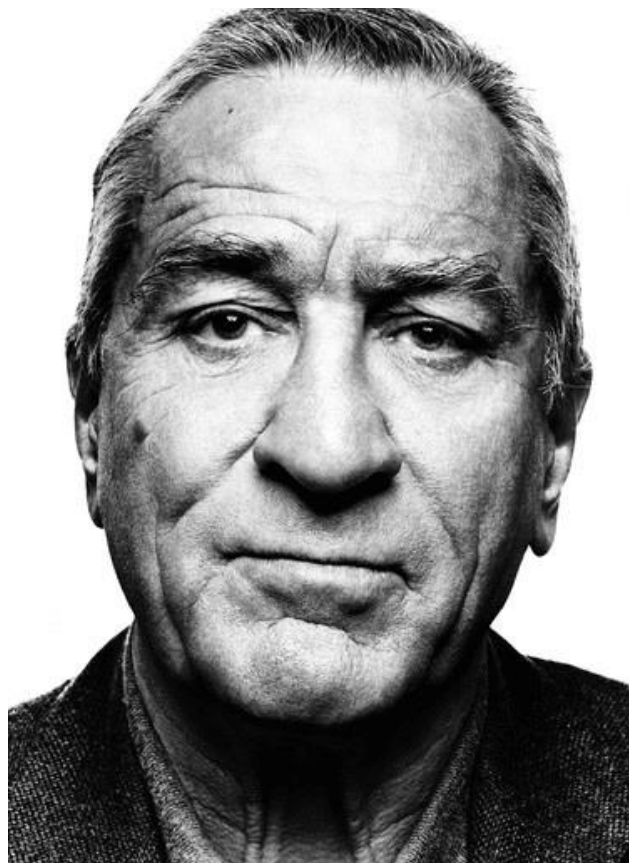
Prema načinu kadriranja, portret možemo podijeliti na klasičan, ambijentalan, formalni portret i neformalni portret. Klasična portretna fotografija je formalna i najčešće se asocira sa snimanjem u studiju sa subjektom koji gleda ravno u kameru. [5] Takve se portreti najčešće koriste za dokumente. Fotografi koji snimaju tradicionalne portrete imaju za cilj uhvatiti bit osobe koju snimaju. Većina legendarnih figura u popularnoj kulturi, politici i povijesti ima tradicionalne portrete. Klasični portreti imaju za cilj uhvatiti subjekte u njihovom najboljem i najautentičnijem obliku. Rasvjeta, poziranje i kompozicija koriste se da bi se to postiglo. Prema rezu razlikujemo portrete u kojima je u kadru samo glava, portrete u kojima je zabilježen gornji dio tijela i portrete cijelog tijela koji su dio ambijentalnog portreta.

Druga podjela portreta je prema položaju modela prema kameri. Ukoliko je model okrenut direktno prema kameri, riječ je o enfaceu a ako je model okrenut od kamere riječ je o profilu. Položaj između profila i enfacea je poluprofil. Portret se dijeli i na crno bijeli portret gdje se prikazuje odnos svjetla i sjene, zatim kolor portret kod kojeg svjetlo ide iz pravca portreta i tonirani portret gdje se prikazuju tople boje. Portrete se može dijeliti i prema odabiru modela na portret pojedinačni portret, grupni portret i autoportret.

Portreti se još dijele na formalne i neformalne portrete. Kod formalnih portreta naglašena je suradnja između fotografa i subjekta. Postiže se direktnim kontaktom očima subjekta s kamerom. Nod neformalnog portreta nema formalne suradnje, kontakt nije vidljiv. [2]

Ambijentalan portret – opisuje se osoba unutar određenog prostora. To je najčešće radni ili životni prostor osobe. Sve što je uključeno u kadar fotografije trebalo bi biti povezano sa osobom koju se fotografira.

Na slici (*Slika 1*) je formalni klasični portret glumca Roberta DeNira kojeg je zabilježio fotograf Platon. Ova fotografija je snimljena u crno-bijeloj tehnici sa pozadinom koja je čisto bijela. Subjekt na fotografiji ima direktan kontakt s kamerom. Prostor oko glave subjekta je minimalan što znači da je glavni fokus fotografije lice samog subjekta. Korišten je jaki kontrast čime crte lica dolaze do izražaja.

Slika 1.- Robert DeNiro - Platon [17]

Na slici (*Slika 2*) je portret Winstona Churchilla kojeg je zabilježio fotograf Yousuf Karsh. Subjekt je zabilježen u svom životnom okruženju što ovaj portret čini ambijentalnim portretom. Zabilježen je portret $\frac{3}{4}$ tijela sa rezom iznad koljena. Subjekt ima direktan kontakt sa kamerom. Fotografijom prevladavaju tamni tonovi što uz pozu i izraz lica subjekta fotografiju čini napetom.

Slika 2.- Winston Churchill – Yousuf Karsh [18]

Na slici (*Slika 3*) je portret glumice Marilyn Monroe fotografa Sama Shawa. Fotografija je poznata pod nazivom „Flying skirt“. Prikazano je cijelo tijelo subjekta. Ovo je primjer neformalnog portreta gdje ne postoji kontakt između subjekta i kamere. Poza subjekta i izraz lica čine ovu fotografiju spontanom.

Slika 3.- „Flying Skirt“ – Sam Shaw [19]

Dok se većina portretnih fotografija snima s jednom osobom, više se osoba ipak može snimiti u grupnom portretu. To je uobičajeno kod fotografiranja parova, obitelji i profesionalnih partnera. Cilj grupnih portreta je uhvatiti dinamiku odnosa. U vjenčanim portretima fotografi nastoje uhvatiti ljubav i romantiku. Obiteljski fotografi nastoje uhvatiti jedinstvo. U poslovnim grupnim portretima fotografi mogu težiti uhvatiti zajedničku radnu etiku. [21]

Osim navedenih vrsta portreta, postoji i autoportret. Autoportret podrazumijeva fotografiju na kojoj se nalazi osoba koja ju je snimila. Prvi autoportret snimljen je 1839. godine. (*Slika 4*) Robert Cornelius snimio je prvi primjer fotografije autoportreta u povijesti. Ovu je fotografiju snimio tako što je skinuo poklopac s objektivu i zatim utrčao u kadar u kojem je sjedio tj. pozirao za fotografiju cijelu minutu.

Slika 4.- Autoportret – Robert Cornelius [22]

Postoje mnoge moguće kombinacije klasičnih, ambijentalnih, formalnih i neformalnih portreta. U praksi se najčešće susrećemo s mnoštvom različitih kombinacija prethodno navedenih podjela.

3. KORIŠTENJE BOJA U PORTRETNOJ FOTOGRAFIJI

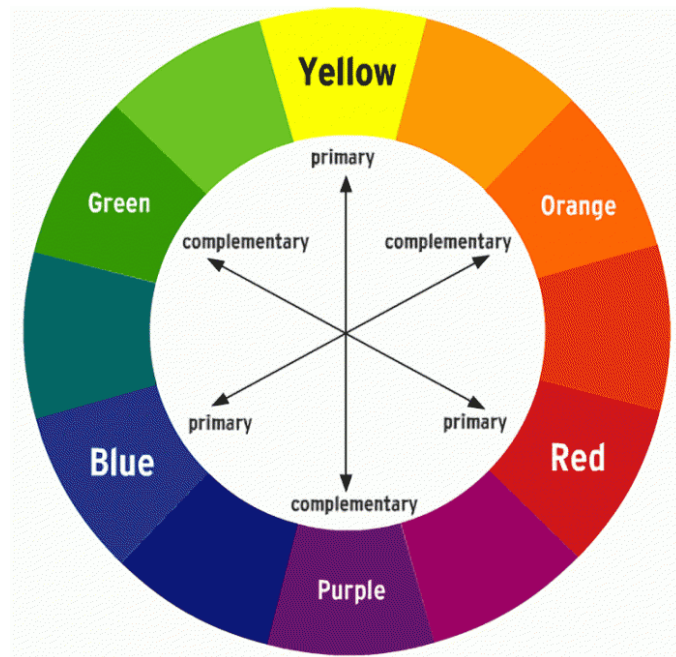
Boja je jedna od najvažnijih komponenti portretne fotografije. Različiti izbori boja mogu dati jako različite rezultate fotografija. Boja, posebice međuigra modela i pozadine, čini temelj upečatljive fotografije. Jedan je od najvažnijih dijelova fotografije, koji ima utjecaj na doživljaj emocija i najviše privlači pažnju u odnosu na gotovo bilo koji drugi element fotografije. Određene boje često izazivaju snažne reakcije kod promatrača, stvarajući napetost ili uzbuđenje, uspostavljajući umirujući osjećaj ravnoteže ili uznemirujući osjetila. Ove snažne reakcije mogu biti neovisne o predmetu slike, jer na boju reagiramo emocionalno.

Emocije koje boje mogu prenijeti su sljedeće:

- Crveno - uzbuđenje, snaga, ljubav
- Narančasta - kreativnost, razigranost, toplina
- Žuta - vedrina, druželjubivost, kreativnost
- Zeleno - prirodno, ravnoteža, rast
- Plava - mir, povjerenje
- Ružičasta - suosjećanje, mekoća
- Ljubičasta - duhovnost, ambicija
- Smeđa - čvrstoća, pouzdanje
- Crna - dramatičnost, sigurnost, elegancija
- Bijelo - čistoća, jednostavnost

Kontroliranje jačine ili rasporeda boja može omogućiti stvaranje efektnijih slika u boji. Razumijevanje odnosa između boje i svjetla dodatno pomaže u iskorištenju fotografiranja željene scene. To znači da doba dana i vremenske prilike snažno utječu na fotografije, kao i fotografira li se pri prirodnom ili umjetnom svjetlu. [3]

Prije fotografiranja važno je biti upoznat sa bojama i njihovim međusobnim odnosima koje je najlakše odrediti preko spektra boja. (*Slika 5*)

Slika 5.- spektar boja [15]

3.1.Značaj boja u portretima

Boja je snažan alat u portretnoj fotografiji koji može prenijeti emocije, stvoriti atmosferu i naglasiti karakter osobe. Kroz paletu boja, fotograf ima mogućnost manipulirati vizualnim dojmom i stvoriti jedinstvenu estetiku koja pomaže pri prijenosu priče ili poruke. Važno je spomenuti da svaka boja može imati različit doživljaj ovisno o kontekstu i individualnim preferencijama promatrača. Također, kombinacija boja i njihov odnos također može utjecati na doživljaj modela.

Crvena boja povezuje se sa strašću i snagom. U portretnoj fotografiji može se iskoristiti kako bi privukla pogled na određeni dio fotografije koji se želi istaknuti. Na primjer, može se istaknuti kao crveni ruž na usnama modela i samim time naglašava senzualnost i ženstvenost modela.

Plava boja se povezuje sa mirnom atmosferom. U portretnoj fotografiji može stvoriti osjećaj mira i povjerenja. Kada se plava boja koristi kao pozadina ona može naglasiti unutarnju snagu i spokoj modela.

Žuta boja povezuje se sa radošću, svjetlošću i optimizmom. Korištenjem žute boje u portretnoj fotografiji postiže se efekt topline. Može stvoriti osjećaj sreće naglašavajući pozitivne aspekte osobnosti modela.

Na primjeru (*Slika 6*) je portret Jimmy-ja Nelsona gdje je snimljen portret sa kombinacijom toplih i hladnih boja. Fotografijom prevladavaju tople boje crvenih tonova koje u kombinaciji sa izrazom lica i stavom subjekta simboliziraju snagu. Direktan kontakt očima pridodaje intenzitetu fotografije.

Slika 6. – Jimmy Nelson [20]

Zelena boja najčešća je asocijacija na prirodu. Kada se koristi u portretnoj fotografiji, stvara osjećaj ravnoteže i harmonije. Korištenje zelene boje može fotografiji donijeti svježinu i ravnotežu, također i stvoriti osjećaj povezanosti sa prirodom.

Crna boja povezuje se sa elegancijom, snagom i luksuzom. U portretnoj fotografiji može dodati dramtičnost sceni. Tamna odjeća modela ili tamna pozadina naglašavaju kontrast s licem, dodavajući intenzitet i dubinu portretu.

Boje se mogu koristiti kao sredstvo dominacije gdje jedna boja prevladava i stvara željenu atmosferu. Korištenje palete boja na ovaj način omogućuje naglašavanje određenih atributa modela i može odrediti raspoloženje fotografije. Ovaj način korištenja boje često najbolje funkcionira kada dominantna boja čini jedinstvenu pozadinu. Što je boja intenzivnija, to će više dominirati fotografijom. Važno je napomenuti da svaka boja može imati različit doživljaj ovisno o kontekstu i individualnim preferencijama promatrača. Kombinacija boja i njihov odnos također mogu utjecati na doživljaj modela. Kroz pažljiv odabir boja i stvaranje međusobne harmonije ili dominacije, fotograf može kontrolirati i manipulirati doživljajem promatrača u portretnoj fotografiji, stvarajući tako željeni utisak promatrača. [3]

3.2. Tehnike korištenja boja u portretnoj fotografiji

Postoje razne tehnike kreativnog korištenja boje u portretnoj fotografiji. Ispod su opisane neke od tehnika koje se mogu primjeniti kako bi se postigao željeni efekt.

Monokromatski portreti – monokromatski se često upotrebljava kao istoznačnica za crno-bijelo, a opisuje fotografiju na kojoj se sve u kadru prikazuje u nijansama jedne boje. To može biti bilo koja boja, ali najčešće je siva ili sepija. [6] Kada se koristi samo jedna boja ili nijansa boje, fotografija postaje minimalistička ali ima i snažan efekt. Korištenjem monokromatskih boja pažnja se fokusira na izraze lica, teksturu kože i detalje. Crno-bijeli portreti imaju klasičan i bezvremenski izgled koji naglašava osjećaj dubine.

Kontrast boja – korištenje kontrasta boja u portretnoj fotografiji stvara snažan vizualni interes. Kontrast znači različitost. U fotografiji se najčešće razlike postižu promjenama tonova ili boja koje čine sliku. Najpoznatija vrsta kontrasta je tonski. Odnosi se na razliku u svjetlini između elemenata slike. [7] Kontrast bojama se postiže korištenjem dvije suprotne boje ili kombiniranjem boja koje se nalaze na suprotnim krajevima spektra boja. Važno je odabrati boje koje daju dovoljan vizualni kontrast ali da istovremeno ne stvaraju vizualnu disharmoniju. Na primjer, portret sa subjektom u crvenoj boji ispred zelene pozadine čini snažan kontrast.

Selektivna kolorizacija – tehnika koja podrazumijeva zadržavanje jednog elementa fotografije u boji dok je ostatak crno-bijeli ili se smanjuje zasićenje boje. Korištenje selektivne kolorizacije datira još iz ranih dana digitalne fotografije kada su fotografi otkrili kreativni potencijal ove tehnike. Tehnika je postala sve popularnija 2000-ih kada su fotografi

počeli eksperimentirati kako bi stvorili privlačne slike. U ranim danima selektivne boje, fotografi bi ručno bojali ispise bojama, to je proces koji je bio intenzivan i dugotrajan. S pojavom digitalne fotografije i softvera za uređivanje slika kao što su Photoshop i Lightroom, stvaranje selektivnih fotografija u boji postalo je mnogo dostupnije. Danas se najčešće postiže u post-produkciji. [8]

Korištenje boja u portretnoj fotografiji može pridodati dojmu dubine, stvoriti određenu emociju i privući pažnju promatrača. Monokromatski portreti, korištenje kontrasta boja i selektivna kolorizacija samo su neke od tehnika koje se mogu koristiti u portretnoj fotografiji kako bi se postigli upečatljivi portreti.

4. KORIŠTENJE SVJETLA U PORTRETNOJ FOTOGRAFIJI

U portretnoj fotografiji, a i u fotografiji općenito, svjetlo je jedan od najbitnijih faktora prilikom fotografiranja. Svjetlo određuje atmosferu fotografije i subjekta. Najraniji pokušaji u fotografiji temeljili su se na činjenici da je svjetlost najvažniji aspekt fotografije. Bez dovoljno dnevnog svjetla fotografije nisu bile moguće za napraviti. Svjetlost prvenstveno služi kako bi osvijetlila modela, zatim da ostvari željenu atmosferu i uhvati emocije. [9]

Rad s različitim kvalitetama svjetla može učiniti veliku razliku između običnih i zapanjujućih slika. Jedna od najvažnijih stvari koje je važno znati prilikom fotografiranja je razlika između jakog i mekog svjetla. Jako svjetlo proizvodi oštre sjene i naglašava svijetle dijelove fotografije. Postoji prirodno i umjetno osvjetljenje.

Prirodno osvjetljenje je dnevna sunčeva svjetlost. Sunčeva svjetlost idealna je za stvaranje neformalnih i spontanih portreta. Različita doba dana daju različite uvjete osvjetljenja i samim time stvaraju različite atmosfere portreta. Sunčeva svjetlost je izravna i baca oštre sjene na lice, može preglasiti teksturu i mane kože lica. [11] Važno je osobu koju se fotografira smjestiti na mjesto gdje sunčeva svjetlost dopire ali nije izravna kako ne bi izobličila lice subjekta. [4] Sunčeva svjetlost koja u unutrašnjost dopire kroz prozor stvara meke i prirodne tonalitete na licu subjekta. U tom slučaju prozor bi poslužio kao sredstvo kroz koje se prirodna svjetlost rasprši i daje mekše tonove.

Pod umjetno osvjetljenje se podrazumijavaju naprave koje se koriste kao izvor svjetlosti. Neke od njih su: bljeskalica, reflektirajući kišobran, ring light i softbox. Korištenjem ovih izvora svjetlosti omogućuje fotografu veću kontrolu nad konačnim rezultatom fotografije.

4.1.Značaj svjetla u portretima

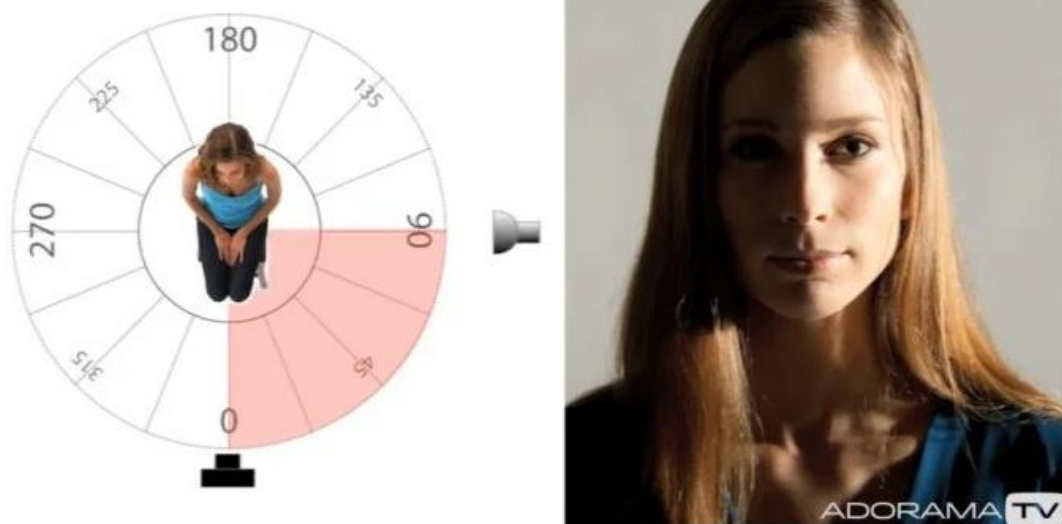
Svjetlo ima moć oblikovati lice i naglasiti njegove karakteristike. Stoga je važno postaviti scenu i odgovarajuće osvjetljenje kako bi se ostvarili željeni rezultati. Postavljanem osvjetljenja u različitim pozicijama može se u potpunosti promijeniti izgled modela. Položaj svjetla promatra se u odnosu na položaj kamere. S tim u vezi razlikujemo tri vrste osvjetljenja: prednje, bočno i pozadinsko svjetlo. Osvjetljenje se može mijenjati pomicanjem u odnosu na kameru, ali i približavanjem ili udalžavanjem kamere od svjetla. [11] Kontrast je važna stvar koju treba razumjeti kada se radi o postavljanju svjetla. To je "razlika između najtamnijih i najsvjetlijih područja na fotografiji". Što je veća razlika, to je veći kontrast. Kontrast se može promijeniti promjenom položaja svjetla.

Prednje osvjetljenje (*Slika 7*) - daje vrlo malo kontrasta jer je osvjetljenje isto na obje strane lica modela. Nema značajne promjene od najsvjetlijih do najtamnijih područja lica modela.

Slika 7. – Prednje osvjetljenje [11]

Bočno osvjetljenje - stvara fotografije većeg kontrasta i postoji značajna razlika između najtamnijih i najsvjetlijih područja fotografije. (Slika 8)

Slika 8. – Bočno osvjetljenje [11]

Pozadinsko osvjetljenje stvara maksimalni kontrast i model postaje silueta. Stvaraju se naglasci na obrisu glave dok je lice u potpunoj sjeni. (Slika 9)

Slika 9. – Pozadinsko osvjetljenje [11]

Svjetlo postavljeno nisko, srednje i visoko u odnosu na kameru daje različite izgled modelu. (Slika 10) Položaj osvjetljenja utječe na raspoloženje fotografije. Stoga, postavljanje svjetla ispod lica subjekta stvara zlokobniji i strašniji izgled, dok postavljanje iznad čini da osoba izgleda opuštenije. Prednje svjetlo daje ravan izgled, dok bočno svjetlo čini portrete dramatičnijima.

Slika 10. – Različite pozicije osvjetljenja [11]

4.2. Tehnike korištenja svjetla u portretnoj fotografiji

U portretnoj fotografiji u svrhu kreativnih fotografija koriste se prirodna svjetlost i umjetna studijska svjetlost sa raznim dodacima.

Prirodna svjetlost – daje prirodne tonalitete na licu modela. Kod korištenja prirodnog svjetla bitno je obratiti pažnju na doba dana i smjer izvora svjetla. Prirodna svjetlost tijekom ranih jutarnjih sati ili kasnih poslijepodnevni sati (Golden hour) stvara nježne i tople tonove i samim time model izgleda najprirodnije. Izravna sunčeva svjetlost u sredini dana stvara oštre sjene i veliki kontrast na licu koji daje neprirodan izgled. Kako bi se iskoristio maksimalni potencijal dnevne sunčeve svjetlosti, koristi se reflektor svjetlosti. Oni služe sa odbijanje prirodne svjetlosti koja dopire kroz prozor prema sjenovitim područjima na modela. [4]

Umjetna svjetlost – omogućuje fotografu veću kontrolu nad osvjetljenjem i prikazivanjem lica modela. Pod umjetnu svjetlost podrazumijevamo blic ili studijska svjetla. Korištenje ovih izvora svjetlosti može biti korisno kod fotografiranja portreta u unutarnjim prostorima ili u situacijama kada prirodna svjetlost nije dovoljna kako bi se uhvatile crte lica modela. [10] Umjetna svjetlost omogućuje postavljanje svjetlosnih izvora prema vlastitim željama i potrebama fotografa kako bi postigao željeni izgled portreta. Korištenje reflektora, difuzora i svjetlosnih modifikatora može omekšati svjetlost, stvarajući tako nježnije tonalitete na licu modela. Difuzna svjetlost pomaže u ravnomjernom osvjetljavanju bez stvaranja oštrih sjena.

Kroz postavljanje svjetlosnih izvora pod različitim kutovima, stvaraju se različiti efekti i emocije na portretu. Korištenje sjena može stvoriti vizualnu dubinu i teksturu na licu modela, naglašavajući pojedine dijelove lica. Kreativno korištenje različitih svjetlosnih izvora može portretu dati dodatnu dimanziju i značenje. Na primjer, korištenje svjetlosti koja dolazi iz otvora, poput vrata ili porozora, može simbolički predstavljati ideju ulaska u novi svijet.

Bljeskalica daje bijelu svjetlost što ponekad ne odgovara svjetlu prostorije gdje se fotografira. Kako bi se uskladio balans bijele boje, preko glave bljeskalice stavlja se prozirna obojena folija kako bi se promijenila boja osvjetljenja. Narančasta folija koristi se ako se želi uskladiti boja bljeskalice s bojom žarulje, a zelena folija za usklađivanje s neonskom rasvjetom. [2] Osim toga, prozirne obojane folije mogu se koristiti kako bi dale kreativan izgled portretu.

Umjetna svjetlost daje najveću kontrolu prilikom smještanja kadra što je čini najprikladnijom tehnikom za stvaranje kreativnih portretnih fotografija.

5. KORIŠTENJE PROSTORA U PORTRETNOJ FOTOGRAFIJI

Prostor u fotografiji može se koristiti za dodavanje važnog konteksta fotografiji kao i tehnika pripovijedanja u fotografiji. Dodaje razinu dinamičnosti fotografijama. Iskorištavanje prostora stvara dinamiku na slici korištenjem negativnog prostora. [12] Kada je riječ o fotografiji ljudi, jedna od najčešćih stvari koje se prakticiraju je da se popuni kadar modelom koji se fotografira. Međutim, ponekad se negativni prostor može iskoristiti u kreativne svrhe kako bi se postigao željeni izgled ili atmosfera.

Negativni prostor slike je bilo što drugo osim subjekta. Dopuštanje malo prostora oko subjekta pomaže privući pogled promatrača izravno na osobu na fotografiji. To pak naglašava njihovu važnost u konačnoj slici. Kod stvaranja negativnog prostora model treba zauzimati jednu trećinu fotografije, a negativni prostor otprilike dvije trećine fotografije. Time se osigurava da je model dovoljno velik da ga se vidi, a istovremeno stvara omjer koji je vizualno ugodan oku. [13] Negativni prostor pruža priliku da promatrač sam interpretira i doda značenje fotografiji. Prisutnost praznog prostora može potaknuti na razmišljanje, stvarajući tako dublju povezanost između fotografije i promatrača. Korištenjem negativnog prostora dobivaju se portreti koji su minimalistički, a istovremeno izražajni.

Različite pozadine se također koriste u portretnoj fotografiji. Pozadina dodaje kontekst, priču i karakter modelu. Korištenje određenog okruženja pomaže u prenošenju osobnosti modela ili njegove uloge. Na primjer, fotografija glazbenika u glazbenom studiju može istaknuti njegovu strast prema glazbi i samim time fotografija odaje čime se model bavi. Osim toga, odabir neutralne pozadine stavlja naglasak na modela i omogućuje da on dominira fotografijom. Kontrast između modela i pozadine daje vizualnu dinamiku i ističe modela.

Korištenjem različitih perspektiva i okruženja daje dinamiku i priču u portretima. Portretiranje modela iz niske perspektive stvara osjećaj dominacije i moći, dok portretiranje iz visoke perspektive stvara osjećaj ranjivosti i podložnosti. Kroz korištenje različitih kutova fotografiranja mogu se postići različiti efekti i naglasiti različite aspekte modela.

5.1.Značaj prostora u portretima

Prostor je ključni element koji oblikuje kontekst, atmosferu i dubinu u portretnoj fotografiji. Kreativno korištenje prostora omogućuje prikaz željenog konteksta, priče, izražavanje emocija i karaktera modela. Ambijentalni portreti slični su portretima životnog stila, osim što veću važnost pridaju okruženju fotografije. Ti se portreti često koriste da odražavaju osobnost ili identitet subjekta.

Kontekst fotografije se može dobiti iz pozadine i okruženja u kojem je model fotografiran. Pozadina omogućuje promatraču da promatranjem fotografije поближе upozna modela na osnovu njegovog okruženja. Na primjeru (*Slika 11*) je ambijentalni portret Arnolda Newmana. Na fotografiji se nalazi glazbenik Leonard Bernstein.

Slika 11. – Portret u radnom okruženju – Leonard Bernstein [14]

Prostor može biti koristan alat za izražavanje emocija i karaktera modela. Fotografiranje portreta u različitim okruženjima uvelike doprinosi konačnom doživljaju i poruci fotografije i stoga je njegov značaj prilikom fotografiranja velik.

5.2. Tehnike korištenja prostora u portretnoj fotografiji

Postoje razne tehnike koje se koriste prilikom iskorištavanja prostora i pozadine u portretnoj fotografiji.

Pozicioniranje modela u okruženju ključno je za stvaranje portreta koji ima priču. Model može biti postavljen u sredini i dominirati kadrom što naglašava njegovu važnost. S druge strane, postavljanje modela na stranu u odnosu na druge elemente okoline stvara dinamiku i povezanost modela i okoline u kojoj se nalazi. Tehnika „rule of thirds“ je također korisna u iskorištenju prostora. Kadar se dijeli na zamišljenu mrežu od devet kvadrata i model se postavlja na točke sjecišta. Ovakvo postavljanje scene omogućuje stvaranje ravnoteže između modela i okoline.

Dubina polja odnosi se na raspon od prednjeg do stražnjeg dijela fotografije koji je oštar i jasan. Korištenje manje dubine polja gdje je samo model oštar i u prvom planu dok je pozadina zamućena izdvaja modela u odnosu na njegovu okolinu. Ovom tehnikom se ističe važnost modela na fotografiji.

Korištenjem raznih pozadina postavlja se željena atmosfera. Osim postojećih pozadina prirode i unutarnjih prostora, koriste se razne pozadine poput papira i platna.

U prirodi dobru pozadinu mogu činiti skup drveća koja su dobro osvijetljena. Ključ je pronaći područje koje je svjetlije od modela, ali koje nije toliko svijetlo kako bi se svjetlost raspršila. Model treba biti postavljen u sjeni što će dati lijep, mekan i zasjenjen efekt, dok je pozadina svijetla i stvara prekrasan niz zamućenja. Također, bitno je osigurati prikladnu ekspoziciju na lice modela. Cilj je da model bude dobro eksponiran, a pozadina preeksponirana – i ako se model čini pomalo tamnim, mogu se upotrijebiti bljeskalica ili reflektor kako bi se dobila uravnotežena svjetlost. [16]

Jednostavne portretne pozadine poput papira ili platna u boji stvaraju jednostavne ali efektne portrete. Kada se takve pozadine postavje iza dobro osvijetljenog modela, odlično se nadopunjuju, a da se ne nadjačavaju. Mogu se koristiti jednostavne pozadine bilo koje boje, ali se trebaju pažljivo odabrati kako bi odgovarale tonu lica i odjeći modela.

Čista bijela pozadina iznimno je popularna, posebno za formalne portrete – no potrebno je pravilno postaviti osvijetljenje kako bi ova pozadina funkcionirala. Kako bi se dobila čisto bijela pozadina najjednostavnije je postaviti bijeli papir iza modela ali samo postavljanje

neće biti dovoljno ako pozadina nije dobro osvijetljena. Fotografiranje sa neosvijetljenom bijelom pozadinom rezultirat će svijetlosivom ili prljavobijelom pozadinom. Potrebno je posebno postaviti osvjetljenje za modela i posebno za pozadinu. [16]

6. ANALIZA PORTRETNIH FOTOGRAFIJA

Istraživački dio rada sastoji se od analize postojećih fotografija poznatih fotografa. Odabrani portreti analiziraju se na osnovu podjela portreta koji su opisani ranije u radu. Analizira se poza subjekta, boje, izvor svjetlosti, određuje se je li portret formalan ili neformalan. Navedene fotografije će poslužiti kao inspiracija za fotografiranje vlastitih fotografija koje će biti prikazane u eksperimentalnom dijelu rada.

6.1. Annie Leibovitz

Anna-Lou Leibovitz (rođena 2. listopada 1949.) američka je fotografkinja portreta. Najpoznatija po svojim odvažnim, šarenim fotografijama za naslovnice časopisa Rolling Stone, Annie Leibovitz je "portretistica rock generacije", izjavila je Mary Ann Tighe u Washington Post Book Worldu. Njezini poznati modeli bili su od rock legende Chucka Berryja do američkog predsjednika Richarda Nixona. Neke su fotografije poput fotografije trudne glumice Demi Moore za naslovnice Vanity Faira iz 1991., izazvale kontroverze. [23] Godine 1973. Leibovitz postaje glavna fotografkinja Rolling Stonea, gdje je radila 10 godina. Njezine intimne fotografije slavnih pomogle su u definiranju izgleda Rolling Stonea. Fotografija koja je obilježila njenu karijeru je portret Johna Lennona i Yoko Ono. (*Slika 12*)

Portret Johna Lennona i Yoko Ono spada u kategoriju grupnog portreta. 8. prosinca 1980. Annie Leibovitz snimila je legendarnu fotografiju koja je ostala u povijesti rock 'n' rolla. Snimljena za Rolling Stone, slika prikazuje umjetnicu Yoko Ono kako leži na leđima na krem tepihu, odjevena u plave traperice i crnu košulju dugih rukava. Njezine duge, tamne vlasi kose tvore lepezu oko glave dok se okreće prema svom suprugu Johnu Lennonu. Bivši pjevač Beatlesa je gol, sklupčan u položaju fetusa oko svoje supruge. Zatvorenih očiju, on je ljubi u obraz i uokviruje joj glavu rukom. Ova fotografija je posljednja na kojoj je par zajedno jer je pjevač ubijen isti dan i stoga ova fotografija dobiva još veće značenje. Fotografija prikazuje dinamiku između dvoje ljudi i opisuje kakav je bio njihov međusobni odnos. Snimana je studiju sa slabom rasvjetom. Nema kontakta očima između subjekata i kamere što ga čini neformalnim portretom. Iako nema kontakta očima, iz izraza lica se mogu pročitati emocije koje su osjećali u trenutku fotografiranja. Topli crveni tonovi prevladavaju fotografijom što još više ističe strast koja je prikazana.

Slika 12. – John Lennon i Yoko Ono – Annie Leibovitz [24]

Na slici (*Slika 13*) je ambijentalni portret kraljice Elizabete II. Kraljica besprijekorno sjedi u raskošno ukrašenoj sobi za crtanje u Buckinghamskoj palači. Fotografija je snimana u interijeru ali je kupana prirodnim svjetlom koje dolazi iz prozora s desne strane promatrača. Poput ranijih fotografija kraljevskih obitelji, stvorena je sa svrhom jačanja njihove moći, autoriteta i osobnosti kao čvrstih i odanih vladara. Leibovitz smješta kraljicu Elizabetu II u unutarnji prostor koji otkriva naznake njezina karaktera i svakodnevnog života. Leibovitz pruža gledateljima očekivani kraljevski portret jedne veličanstvene osobe u punom sjaju, dok također uključuje usputne detalje koji otkrivaju više o životu kraljice Elizabete II, unatoč rigorozno planiranoj i strogo kontroliranoj prirodi fotografske sesije. Fotografija je formalnog tipa gdje subjekt ostvaruje direktan kontakt očima. Subjekt je smješten na desnoj polovici fotografije čime se kraljica stavlja u fokus u odnosu na ostatak prostora. Fotografijom prevladavaju tonovi crvene, zlatne i plave boje koje ističu raskoš i uzvišenost.

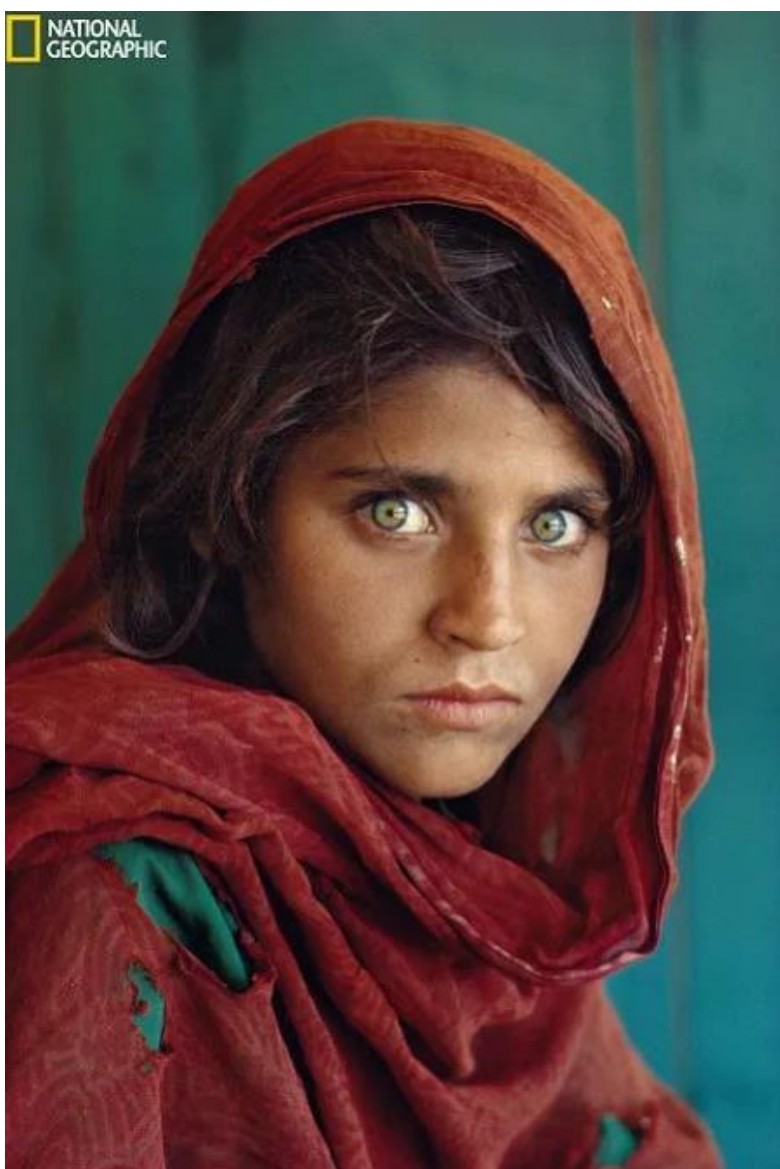

Slika 13. – Kraljica Elizabeta II – Annie Leibovitz [25]

6.2. Steve McCurry

Steve McCurry (rođen 23. travnja 1950.) američki je fotograf, freelancer i fotoreporter. McCurry je fotografirao mnoge fotografije za National Geographic i član je Magnum Photosa od 1986. godine. Fotografiska karijera Stevea McCurryja dovela ga je do toga da putuje svijetom zabilježavajući sukobe, nestajanje tradicionalnih kultura i scene iz suvremenog društva. Najpoznatiji po svojoj fotografiji Afghan Girl, nastavio je dokumentirati utjecaj rata i sukoba na ljude i okoliš. McCurry je svijetu donio prve slike sukoba u Afganistanu, uključujući njegovu proslavljenu sliku afganistanske djevojčice, Sharbat Gula, koja je postala jedna od najpoznatijih svjetskih fotografija. Od tada, McCurry je nastavio stvarati slike na šest kontinenata i bezbroj zemalja. Dobitnik je nekih od najprestižnijih nagrada u industriji, uključujući zlatnu medalju Robert Capa, Nacionalnu nagradu fotografa novinara i četiri prve nagrade bez presedana na natjecanju World Press Photo. [26]

Portret afganistanske djevojčice (*Slika 14*) do danas ostaje McCurryjev najpoznatiji portret u karijeri. Ova fotografija privlači pažnju od njenog prvog prikazivanja 1985. godine u izdanju časopisa National Geographic. Na prvi pogled ono što prvo privlači pažnju su oči. Oči su u oštrom kontrastu sa okolinom. One daju osjećaj čistoće usred neuređenog okruženja u kojem se subjekt nalazi. Ima crveni šal, a kroz njegov poderani dio se vidi plavozelena odjeću ispod. Plava odjeća pristaje uz pozadinu zbog čega se crvena i preplanulost još više ističu. U ovom portretu korišten je kontrast bojama. Vibrantne nijanse crvene, zelene i plave prave skladan kontrast. Djevojčica na fotografiji zabilježena je iz poluprofila i ostvaruje direktan kontakt očima s kamerom. Iz njezinog prodornog pogleda i stava se može isčitati njezina nesigurnost i oprez. Fotografija je snimana na vanjskom dnevnom svjetlu.

Slika 14. – „Afghan girl“ – Steve McCurry [27]

Na slici (*Slika 15*) je portret snimljen u prepoznatljivom McCurryjevom stilu. Kao glavno izražajno sredstvo korištena je jaka crvena boja turbana koja najviše privlači pažnju. Subjekt je na fotografiji smješten u prvi plan, snimljen do poprsja. Za izvor svjetlosti korišteno je prirodno dnevno svjetlo. Izvor svjetlosti tj. Sunce nalazi se ispred subjekta što daje jasne obrise lica. Pozadina je zamućena što dodatno ističe subjekta. Iako je pozadina zamućena, jasno se vidi da je portret snimljen u prirodi i životnom okruženju subjekta što ovaj portret čini ambijentalnim. Na licu subjekta je blagi osmijeh što fotografiju čini neformalnom i opuštеноm.

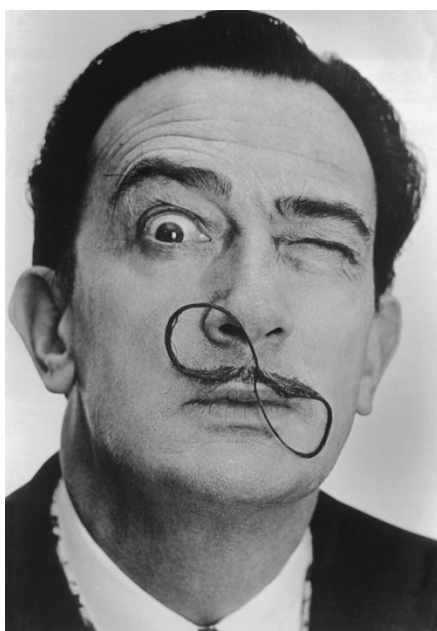
Slika 15. – Rajasthan, India 2009. – Steve McCurry [28]

6.3. Philippe Halsman

Philippe Halsman rođen je u Rigi 2. svibnja 1906. godine, a počeo je fotografirati u Parizu 1930-ih. Na Montparnasseu je 1934. otvorio studio za portrete, gdje je fotografirao Andréa Gidea, Marca Chagalla, Andréa Malrauxa, Le Corbusiera i druge pisce i umjetnike, koristeći inovativnu refleksnu kameru s dvije leće koju je sam dizajnirao. Stigao je u Sjedinjene Države 1940. godine, odmah nakon pada Francuske, nakon što je dobio hitnu vizu na intervenciju Alberta Einsteina. Tijekom svoje karijere u Americi, Halsman je producirao reportaže i naslovnice za većinu velikih američkih časopisa, uključujući nevjerojatnih 101

naslovnicu za magazin Life. Njegovi su ga zadaci doveli licem u lice s mnogim vodećim ličnostima stoljeća. Godine 1945. izabran je za prvog predsjednika Američkog društva fotografa časopisa, gdje je vodio borbu za kreativna i profesionalna prava fotografa. Halsman je započeo tridesetsedmogodišnju suradnju sa Salvadorom Dalíjem 1941. što je rezultiralo nizom neobičnih fotografija ideja, uključujući Dalí Atomicus i seriju Dalíjevi brkovi. [29] Početkom 1950-ih, Halsman je počeo tražiti od svojih klijenata da skoče za njegovu kameru na kraju foto sesije. Radio je to kako bi uhvatio pravi duh osoba koje fotografira, prvenstveno slavni i javni osoba koje su navikle na objektivne usmjerene u njih. „Kada tražite od osobe da skoči, njezina je pažnja uglavnom usmjerena prema činu skakanja i maska pada tako da se pojavljuje prava osoba”, objasnio je jednom prilikom. Ove jedinstvene i energične fotografije postale su važan dio njegove fotografske ostavštine.

Halsmanova serija fotografija „Dali's Moustache“ nastala u suradnji sa Salvadorom Dalíjem sastojala se od niza portreta na kojima se nalazi Dalí u glavnoj ulozi. (Slike 16, 17, 18) Serija fotografija se bazira na Dalíjevim prepoznatljivim brkovima kao glavnim detaljem portreta. Osim brkova, portrete karakteriziraju ekspresivni izrazi lica koji nisu bili tipični za portrete. Portreti odišu duhovitošću i kreativnošću. Snimani su u studiju uz korištenje umjetne studijske rasvjete. Iako su postavke fotografiranja i studijski uvjeti koji su postavljeni za ove fotografije karakteristični za formalne portrete, ova serija portreta zbog opuštenosti subjekta ispred kamere i njegovih izraza lica spada u neformalne portrete.

Slika 16. – „Dali's Moustache“ – Philippe Halsman [30]

Slika 17. – „Dali's Moustache“ – Philippe Halsman [30]

Slika 18. – „Dali's Moustache“ – Philippe Halsman [30]

6.4. Jimmy Nelson

James "Jimmy" Philip Nelson (rođen 1967.) engleski je fotograf. Poznat je po svojim portretima plemenskih i domorodačkih naroda. Godine 1985., u dobi od 17 godina krenuo je na put pješice po Tibetu. Na ovaj put je ponio mali fotoaparat i fotografirao svoje putovanje koje je trajalo oko dvije godine. Nakon povratka, zbirku fotografija koje je snimio u nekoć nepristupačnoj zemlji objavio je engleski National Geographic, što je mu je donijelo veliko međunarodno priznanje. Nakon tog putovanja, Nelson je krenuo na još putovanja dokumentirajući razne ratne zone uključujući Afganistan, Kašmir, bivšu Jugoslaviju, Somaliju i El Salvador, te je počeo raditi kao profesionalni fotoreporter, sve do svoje 24. godine. [31] Njegove radove odlikuje šarenilo boja kojima skreće pažnju.

Na slici (*Slika 19*) je ambijentalni portret ratnika iz plemena u istočnoj Africi, Maasai, koju je fotograf Jimmy Nelson snimio kao dio svoje zbirke fotografija u knjizi „Before they pass away“. Glavna tema ove fotografije je kultura kojoj pripada subjekt na slici. Na fotografiji, čovjekova odjeća, ponašanje i okruženje odmah privlače pažnju publike. Nelsonov opis čovjeka na slici kao ratnika vidljiv je iz alata koje drži u rukama. Čovjek u lijevoj ruci drži koplje, a u desnoj štit. Dugačka tkanina omotana oko njegova tijela također je jedinstvena. Iako ljudska figura čini ključnu značajku na fotografiji, pozadina je dio kulture ratnika i stoga je relevantna prilikom analiziranja cjelokupne fotografije. Pozadina sugerira da subjekt na slici pripada nomadskom plemenu. Fotografija je snimana koristeći se prirodnim dnevnim svjetlošću. Prisutnost svjetla i tame u različitim dijelovima portreta stvara teksturu i ističe grubost u grmlju i glatkoću ratničke kože i odjeće. Ratnikova odjeća i štit privlače pozornost na njega i odvajaju ga od ostalih elemenata na portretu. Crvena boja označava odvažnost i ljepotu. Ovo je neformalni portret gdje je zabilježeno cijelo tijelo subjekta.

Slika 19. – naslovnica knjige „Before they pass away“ – Jimmy Nelson [32]

Na slici (*Slika 20*) je portret mlade djevojke nastao u Mexicu 2015. godine. Na fotografiji je prikazana djevojka koja nosi tradicionalnu odjeću specifičnu za svoj narod koji predstavlja. Nelson je i u ovom portretu zadržao šarenilo boja sa zagasitim tonovima. Dominiraju crvena, žuta i plava boja koje tvore skladan kontrast u odnosu na pozadinu. Pozadina je jednobojna što ističe važnost subjekta na fotografiji i stavlja ga u prvi plan. Fotografija je snimljena na dnevnoj sunčevoj svjetlosti. Izvor svjetlosti se nalazi s desne strane djevojke što stvara blage sjene na lijevoj strani lica. Djevojka ostvaruje direktan kontakt s kamerom. Kadar je gotovo u potpunosti ispunjen i nema slobodnog prostora oko glave.

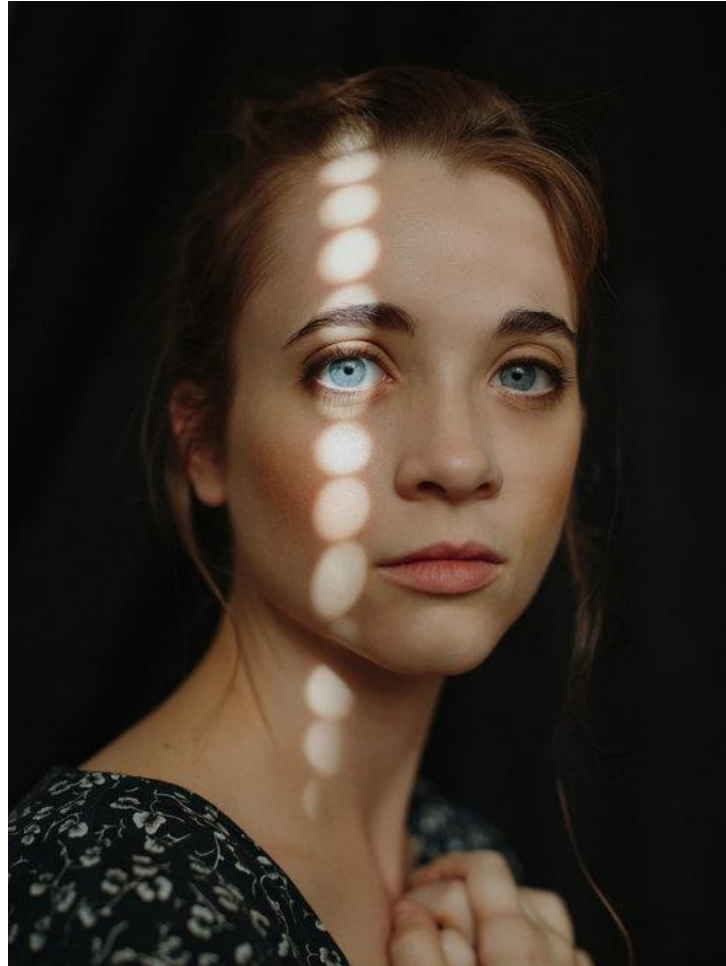
Slika 20. – Zapotec, Mexico – Jimmy Nelson [33]

6.5. Nirav Patel

Nirav Patel rođen je 11. svibnja 1982. u New Delhiju u Indiji. On je fotograf čiji su radovi predstavljeni u brojnim publikacijama, uključujući This is Paper Magazine, Hello! Celebrity Magazine, iGNANT i Kinfolk. [34] Fotograf je novijeg doba i većinom fotografira vjenčanja. Osim toga njegovi portreti ostaju primjećeni zbog specifičnog stila snimanja. Za svoje portrete koristi igru svjetla i sjene kako bi stvorio zanimljive efekte.

Na slici (*Slika 21*) je portret Eileen Fields. Model je zabilježen do prsa, stavljajući glavu i lice u prvi plan. Pozadina je jednobojna i tamna, dijelovi kose se stapaju sa pozadinom i obris glave je mekši. Tamna pozadina i svijetlo lice modela tvore skladan kontrast boja. Model gleda direktno u kameru sa pomalo začuđenim izrazom lica i podignutim obrvama. Fotografija je snimljena u interijeru, koristeći dnevnu svjetlost kao izvor. Model je okrenut prema prozoru kroz koji se svjetlost raspršava i stvara obrise krugova koji osvjetljavaju desni

dio lica modela. Ostatak lica je u blagoj sjeni. Budući da se izvor svjetlosti nalazi direktno ispred modela, obrisi lica su potpuno vidljivi bez izobličenja. Svjetlost je u ovom primjeru iskorištena na način da stvori teksturu na licu modela i privuče pažnju na boju očiju.

Slika 21. – Eileen Fields – Nirav Patel [35]

Na slici (*Slika 22*) je portret Aleye Rose. U kadru je portret u kojem je snimljena glava i vrat modela. Pozadina je blago svjetlija od kose modela što čini kontrast. Jednostavnom pozadinom ističe se važnost osobe na fotografiji. Model drži direktan kontakt s kamerom. Iz njenog izraza ne iščitavaju se nikakve emocije. Fotografija je snimljena u interijeru, koristeći dnevnu svjetlost kao izvor. Prozor kao izvor svjetlosti nalazi se s lijeve strane modela što stvara oštru sjenu na desni dio lica. Desni dio lica prekriven je kosom i nalazi se u sjeni što iskrivljuje crte lica modela. Na ovaj način atmosfera fotografije postaje tmurna. Svjetlost koja dolazi iz vana i raspršuje se kroz prozor a zatim kroz zavjesu, stvara teksturu na licu modela.

Slika 22. – Alya Rose – Nirav Patel [35]

7. EKSPERIMENTALNI DIO

U eksperimentalnom dijelu rada postavljaju se tri hipoteze a zatim se snimaju fotografije na kojima će se ispitati postavljene hipoteze. Cilj istraživanja je utvrditi istinitost postavljenih hipoteza na temelju ankete koja će se provesti.

Hipoteze koje se postavljaju su sljedeće:

- korištenje toplih i hladnih boja daje različite doživljaje fotografije
- različite pozicije svjetla imaju različiti utjecaj na karakteristike lica
- prostor može poslužiti za postizanje dubine i različite atmosfere

7.1.Izrada vlastitih portretnih fotografija

Izrada fotografija podijeljena je u tri dijela, sukladno prethodno opisanim tehnikama. Snimljeni su primjeri portreta u kojem su korištene boje kao glavno izražajno sredstvo, zatim portreti sa različitim pozicijama izvora osvjetljenja i ambijentalni portreti. Za fotografiranje korišten je Canon 450D fotoaparat.

7.1.1. Boje

Kako bi se ispitala teorija o bojama u portretnim fotografijama snimljeno je 6 fotografija gdje prevladavaju topli ili hladni tonovi. U nastavku su analizirane fotografije gdje su opisane specifikacije snimanja fotografije poput gdje je portret smješten, koja je rasvjeta korištena i u koju skupinu portreta pripada.

Na slici (*Slika 23*) je prvi portret gdje dominiraju tople boje. Korišteno je dnevno prirodno svjetlo u tzv. „Golden hour“ što fotografiji daje prirodno tople tonove. Lice modela je direktno osvijetljeno što daje minimalne sjene na licu. Model je zabilježen do pasa. Pozadina iza modela je tamna što ističe osobu na slici i stavlja je u fokus.

Slika 23. – Portret 1

Na slici (*Slika 24*) je drugi portret gdje dominiraju tople boje. Korišteno je dnevno prirodno svjetlo u tzv. „Golden hour“ što fotografiji daje prirodno tople tonove, kao i u prethodnoj fotografiji. Lice modela je direktno osvijetljeno što daje minimalne sjene na licu. Model je zabilježen u krupnijem kadru nego u prethodnom primjeru, kadar je gotovo potpuno popunjen.

Slika 24. – Portret 2

Na slici (*Slika 25*) je treći portret u kojem je korištena kombinacija toplih i hladnih tonova gdje dominiraju topli tonovi. Za hladne tonove uzeta je pozadina odnosno trava. Lice modela i kosa čine većinu fotografije i oni su toplih tonova i samim time topli tonovi dominiraju fotografijom kada se gleda ukupan dojam. Korišteno je dnevno prirodno svjetlo koje nije direktno. Izvor svjetlosti je s desne strane modela što stvara blagu sjenu na lijevoj strani lica.

Slika 25. – Portret 3

Na slici (*Slika 26*) je četvrti portret u kojem je korištena kombinacija toplih i hladnih tonova gdje dominiraju topli tonovi. Za hladne tonove uzeta je pozadina odnosno trava. Lice modela i kosa čine većinu fotografije i oni su toplih tonova i samim time topli tonovi dominiraju fotografijom kada se gleda ukupan dojam. Korišteno je dnevno prirodno svjetlo koje nije direktno. Izvor svjetlosti je s desne strane modela što stvara blagu sjenu na lijevoj strani lica. Portret zbog okruženja i opuštene poze modela spada u neformalne portrete.

Slika 26. – Portret 4

Na slici (*Slika 27*) je peti portret i u njemu dominiraju hladni tonovi. Kako bi se postigla dominacija hladnih tonova, model je smješten u dio gdje sunčeva svjetlost, koja je jedini izvor svjetlosti, ne pada direktno na lice. Za hladne tonove iskorištena je pozadina gdje prevladavaju zelena i plava boja, a također i hladniji ton lica i plave oči modela. Portret možemo svrstati u formalne portrete.

Slika 27. – Portret 5

Na slici (*Slika 28*) je šesti portret i u njemu dominiraju hladni tonovi. Kako bi se postigla dominacija hladnih tonova, model je naslonjen na plavu ogradu kroz koju prodire plava boja neba. Za izvor svjetlosti korišteno je indirektno dnevno sunčevo svjetlo. Portret možemo svrstati u neformalne portrete zbog opuštene poze modela.

Slika 28. – Portret 6

7.1.2. Svjetlo

Kako bi se ispitala teorija o rasvjeti u portretnim fotografijama snimljeno je 5 fotografija gdje su korištene različite pozicije izvora svjetlosti. Prikazane su fotografije gdje je korišteno prednje, bočno i donje osvjetljenje. Cilj je pokazati kako se mijenjanjem pozicije izvora svjetlosti mijenjaju sjene na licu i samim time karakteristike lica.

Na slikama (*Slike 29 i 30*) su portreti snimljeni u interijeru u mračnoj sobi gdje je jedini izvor svjetlosti lampa. Lampa je postavljena direktno ispred modela i ravno u odnosu na kameru. Prednje osvjetljenje daje vrlo malo kontrasta jer osvjetljava lice jednako sa obje strane. Zbog toga prednje osvjetljenje daje najprirodnije rezultate kada se promatraju karakteristike lica.

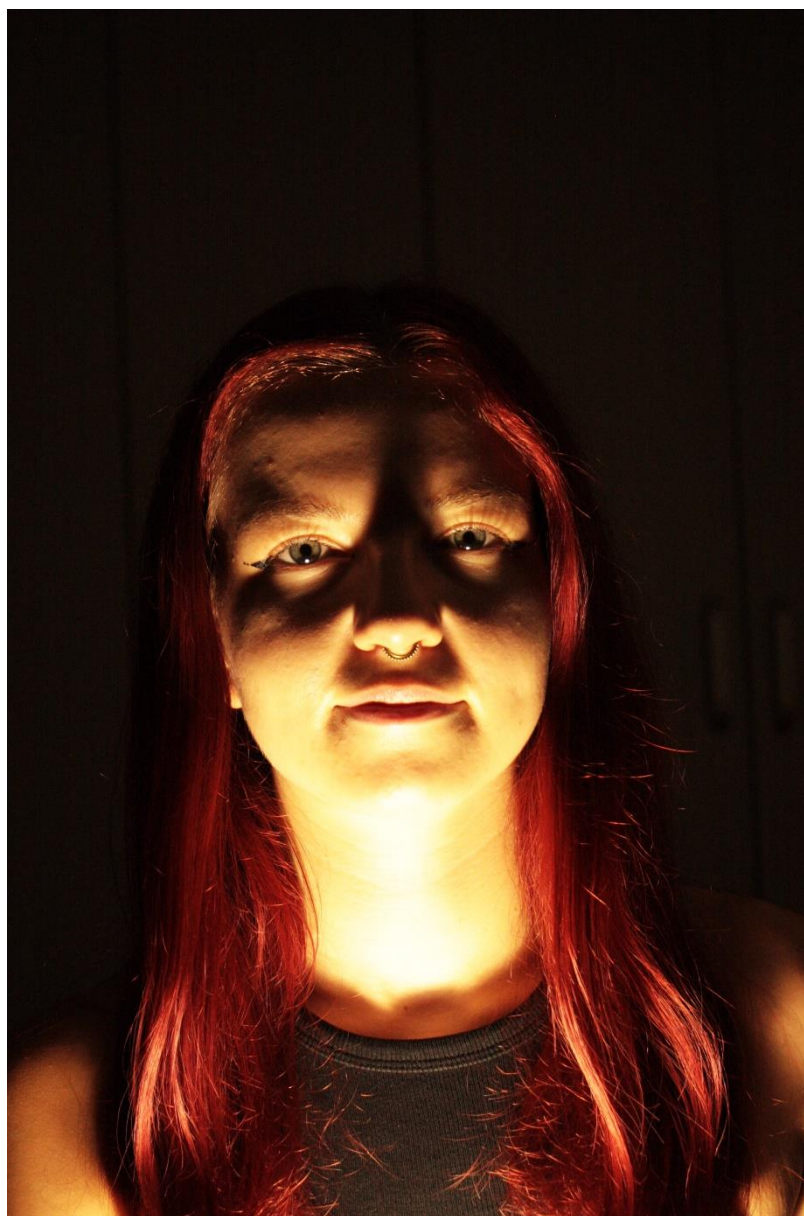
Slike 29 i 30. – Prednje osvjetljenje

Na slikama (*Slike 31 i 32*) su portreti također snimljeni u interijeru u mračnoj sobi gdje je jedini izvor svjetlosti lampa. U ovom slučaju lampa je postavljena bočno u odnosu na modela i kameru. Bočno osvjetljenje stvara portrete većeg kontrasta gdje je jedna strana lica u potpunoj sjeni i gotovo se crte lica ne prepoznaju. Velik kontrast na licu daje dramatičniji izgled fotografiji.

Slike 31 i 32. – Bočno osvjetljenje

Na slici (*Slika 33*) je portret snimljen istom u interijeru u mračnoj sobi gdje je jedini izvor svjetlosti lampa. U ovom slučaju lampa je postavljena ispod u odnosu na lice modela i kameru. Donje osvjetljenje stvara portrete najvećeg kontrasta. Ovako postavljeno osvjetljenje najmanje odgovara prilikom zabilježavanja portreta. Oštre sjene izobličuju lice i daju neprirodan izgled modelu.

Slika 33. – Donje osvjetljenje

7.1.3. Prostor

Kako bi se ispitala hipoteza o prostoru u portretnim fotografijama snimljena su 4 ambijentalna portreta gdje su modeli smješteni u različita okruženja. Cilj je utvrditi koliko je prostor važan za kontekst fotografije i koliko informacija možemo saznati o osobim na fotografiji na osnovu okruženja u kojem se nalazi.

Na slici (*Slika 34*) je prvi ambijentalni portret. Zabilježeno je cijelo tijelo subjekta koje je smješteno u prostor. Subjekt je smješten na teniskom terenu, u opuštenoj pozi nagnut na mrežu i u ruci ima reket. Na prvi pogled iz okruženja u kojem se nalazi može se zaključiti da se osoba sa slike bavi tenisom. Topli tonovi teniskog terena i hladni tonovi neba čine skladan kontrast na fotografiji. Fotografija je snimana na dnevnom prirodnom svjetlu a izvor svjetlosti dolazi s desne strane modela što stvara blagi kontrast na licu.

Slika 34. – Ambijentalni portret 1

Na slici (*Slika 35*) je drugi ambijentalni portret. Zabilježen je gornji dio tijela subjekta. Subjekt zauzima trećinu fotografije a okolo njega je negativni prostor koji je dio ambijentalnog portreta. Nalazi se u ulici gdje su zidovi ispunjeni grafitima. Na ovoj fotografiji se model smješta u prostor ali se iz tog prostora ne može saznati puno informacija o samoj osobi na fotografiji. Negativni prostor na ovoj fotografiji daje dinamičnost i dubinu fotografiji. Fotografija je snimana na indirektnom dnevnom prirodnom svjetlu što ne stvara sjene.

Slika 35. – Ambijentalni portret 2

Na slici (*Slika 36*) je treći ambijentalni portret. Zabilježen je gornji dio tijela subjekta, do pasa. Subjekt zauzima trećinu fotografije a okolo njega je negativni prostor koji je dio ambijentalnog portreta. Nalazi se u prirodi, lokacija se ne može točno iščitati sa fotografije. Prostor u kom se nalazi ne opisuje nužno osobu na slici. Fotografija je snimana na i dnevnom prirodnom svjetlu a izvor svjetlosti dolazi iza modela. Hladni tonovi zelene boje prirode sa bijelim tonovima na fotografiji čine kontrast.

Slika 36. – Ambijentalni portret 3

Na slici (*Slika 37*) je četvrti ambijentalni portret. Zabilježen je gornji dio tijela subjekta, do iznad koljena. Subjekt se nalazi u prostoru iz kojeg se jasno vidi gdje se nalazi. Nalazi se na povišenom dijelu grada sa kojeg se vide zgrade koje čine životni prostor modela. Fotografija je snimana na dnevnom prirodnom svjetlu koje je prigušeno zbog čega nema sjena na fotografiji.

Slika 37. – Ambijentalni portret 4

8. ANKETA

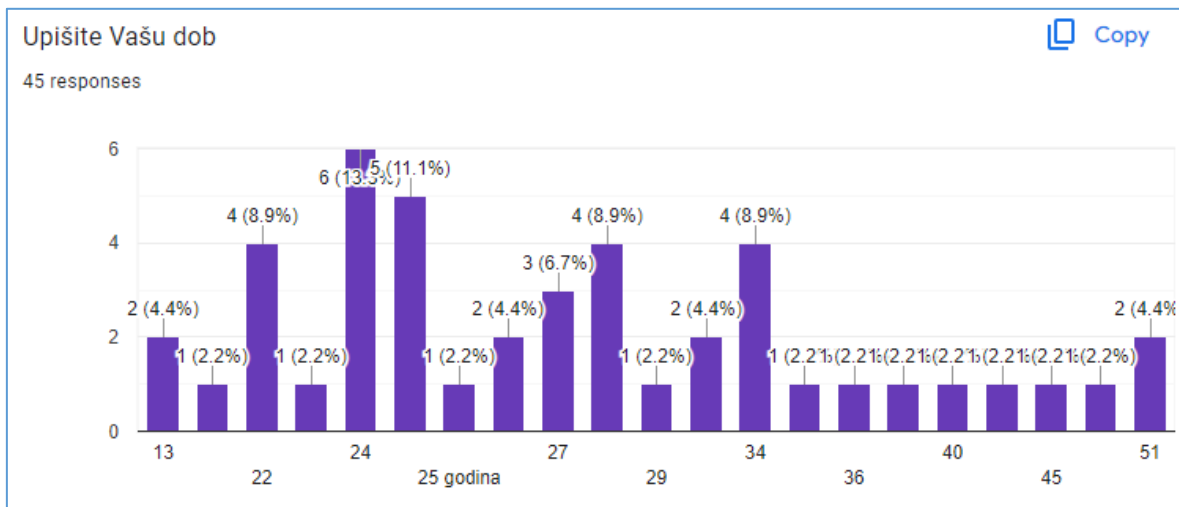
Fotografije se prikazuju ispitanicima kroz serije fotografija za koje će biti ponuđeni odgovori vezano za njihov subjektivni doživljaj fotografije. Istraživanje je provedeno online, putem Google ankete. Anketni upitnik sastoji se od 7 pitanja. Prvi dio anketnog ispitivanja odnosi se na pitanja sociološko demografske prirode, dok su u drugom dijelu upitnika pitanja vezana za postavljene hipoteze. U anketi je sudjelovalo 45 ispitanika.

Kako bi se ispitala hipoteza vezana za tople i hladne tonove na fotografiji, promatračima su prikazane 3 serije fotografija sa različitim dominantnim tonovima. Prvo pitanje postavljeno je vezano za tople tonove. Promatrači su trebali povezati pojmove: toplo, radost, sreća, snaga sa prikazanim primjerima fotografija. Drugo postavljeno pitanje je vezano za hladne tonove. Promatrači su trebali povezati pojmove: hladno, mir, ravnoteža sa prikazanim primjerima fotografija. Ponuđena su 3 odgovora sa po dvije fotografije. Prvi primjer su fotografije sa toplim tonovima, drugi primjer su fotografije sa kombinacijom toplih i hladnih tonova i treći primjer su fotografije sa hladnim tonovima.

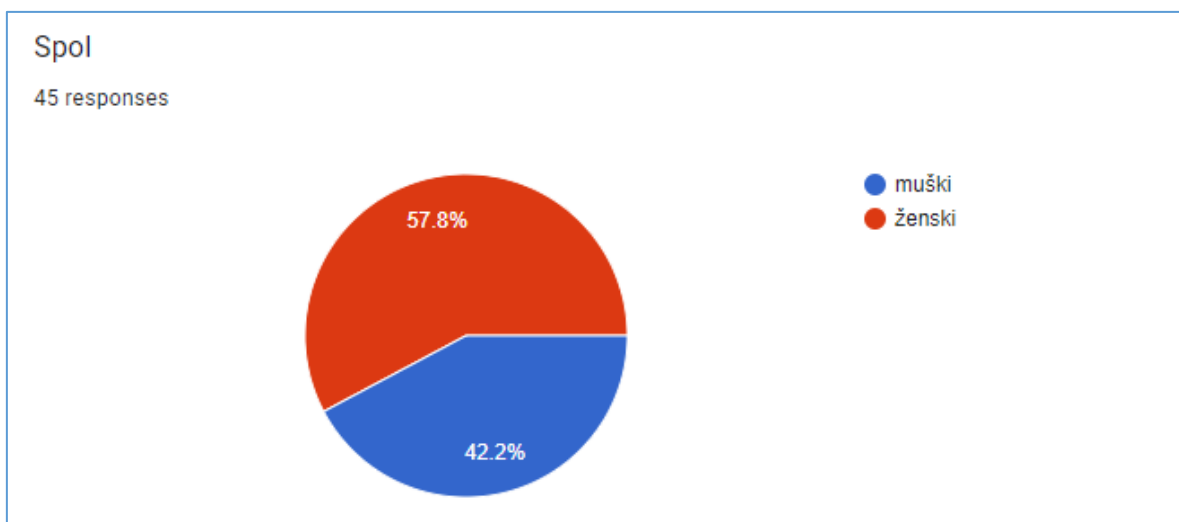
Za ispitivanje hipoteze o svjetlosti na portretnih fotografijama prikazano je 6 fotografija. Dvije fotografije su sa prednjim osvjetljenjem, tri fotografije su sa bočnim i jedna fotografija sa donjim osvjetljenjem. Postavljena su dva pitanja. U prvom pitanju promatrači su trebali označiti fotografije za koje smatraju da subjekt na fotografiji izgleda naprirodnije. U drugom pitanju promatrači su trebali označiti fotografije za koje smatraju da subjekt na fotografiji izgleda najviše izobličeno.

Za hipotezu o ambijentalnim portretima i važnosti prostora za kontekst fotografije prikazane su 4 fotografije. Fotografije se razlikuju po količini sadržaja koji se može izvući iz okruženja u kojem se osobe nalaze. Promatrači su trebali označiti fotografije za koje smatraju da iz pozadine mogu saznati najviše informacija o osobi na slici na osnovu okruženja u kojem se nalazi.

8.1. Rezultati ankete

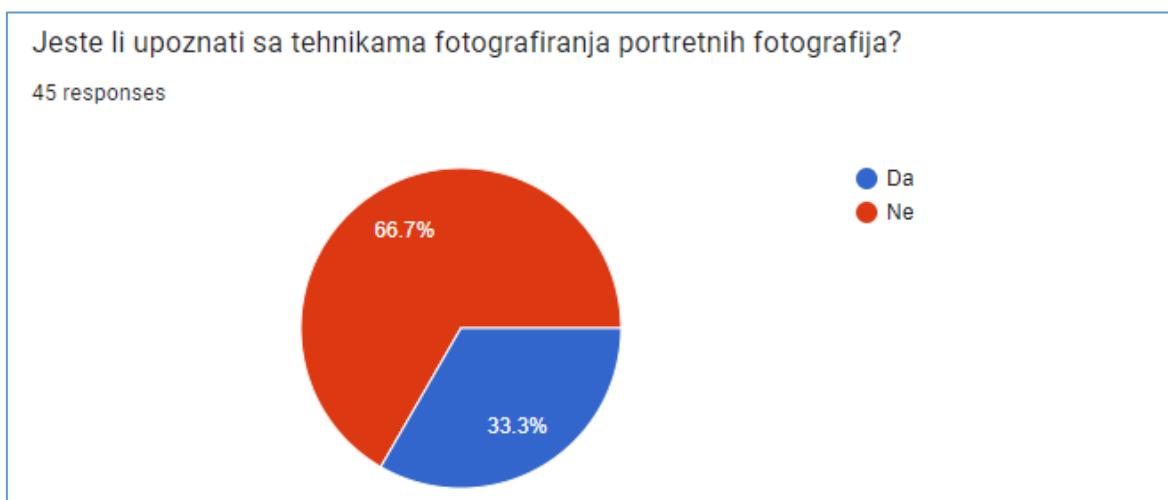

Slika 38. – dob ispitanika

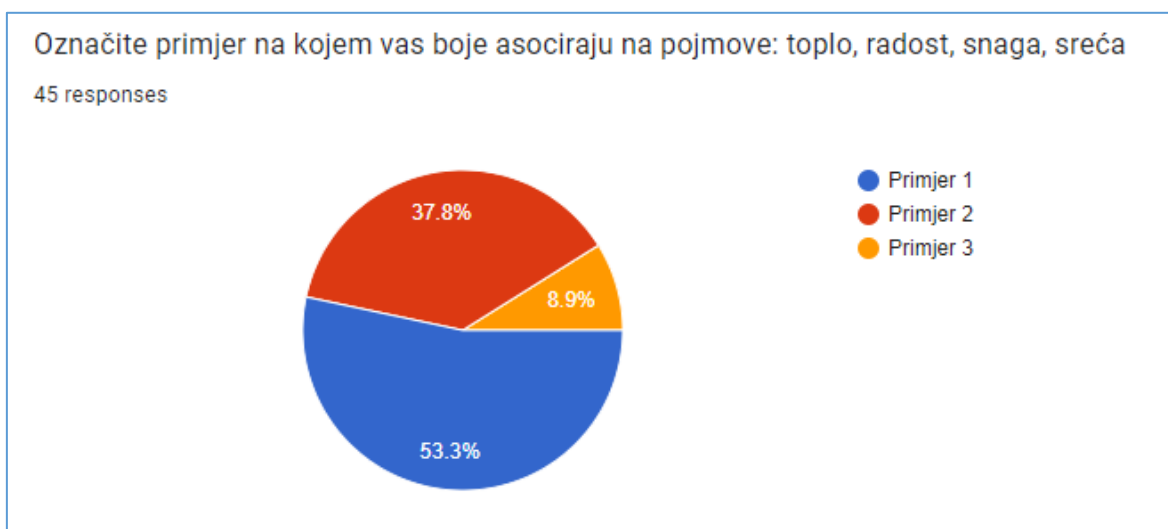
Slika 39. – spol ispitanika

Na slici 40 prikazano je postavljeno pitanje koliko su promatrači upoznati sa tehnikama fotografiranja portretnih fotografija – 66.7% nije upoznato dok je 33.3% upoznato.

Slika 40. – upoznatost promatrača sa temom

Na slici 41 su odgovori na prvo pitanje postavljeno vezano za tonove boja na fotografijama. 53.3% ljudi kao točan odgovor označilo je primjer 1, 37.8% ljudi označilo je primjer 2 i 8.9% ljudi označilo je primjer 3. (*Prilog 2*)

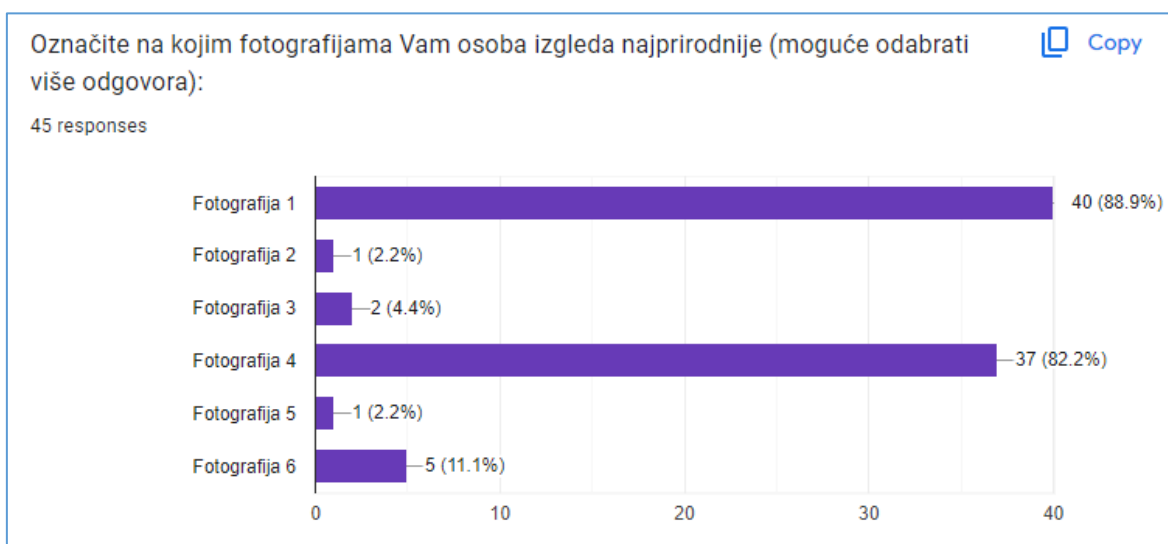
Slika 41. – prvo pitanje vezano za boje

Na slici 42 su odgovori na drugo pitanje postavljeno vezano za tonove boja na fotografijama. 11.1% ljudi kao točan odgovor označilo je primjer 1, 15.6% ljudi označilo je primjer 2 i 73.3% ljudi označilo je primjer 3. (Prilog 2)

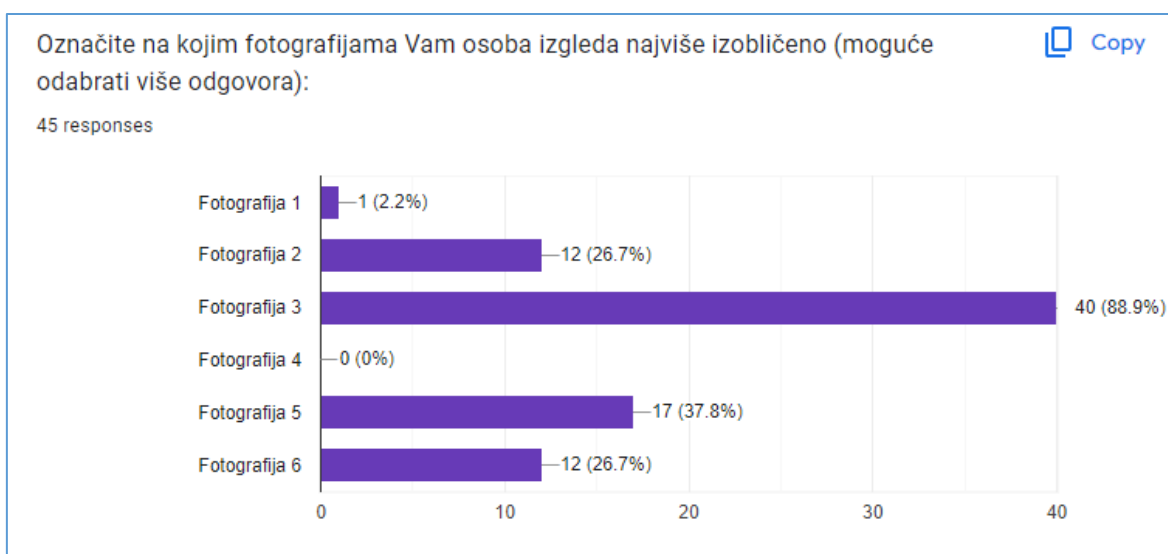
Slika 42. – drugo pitanje vezano za boje

Na slici 43 su odgovori na prvo pitanje postavljeno vezano za osvjetljenje na fotografijama. Najviše glasova imale su fotografija 1 sa 88.9% i fotografija 2 sa 82.2%. (Prilog 3)

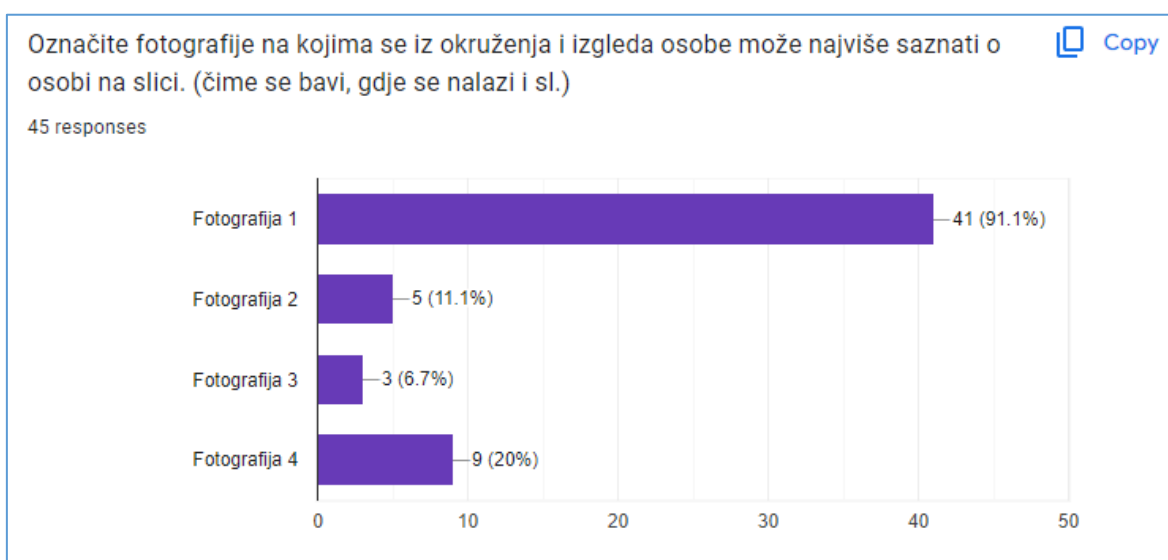
Slika 43. – prvo pitanje vezano svjetlost

Na slici 44 su odgovori na drugo pitanje postavljeno vezano za osvjetljenje na fotografijama. Najviše glasova imale su fotografija 3 sa 88.9% i fotografija 5 sa 37.8%. (Prilog 3)

Slika 44. – drugo pitanje vezano svjetlost

Na slici 45 je pitanje vezano za ambijentalne portrete. Najviše glasova imala je fotografija 1 sa 91.1%. (Prilog 4)

Slika 45. – pitanje vezano za ambijentalne portrete

U većem dijelu ispitanici su pojmove toplo, radost, snaga i sreća povezali sa fotografijama na kojima dominiraju topli tonovi. Pojmove hladno, mir i ravnoteža povezali su sa fotografijama gdje dominiraju hladni tonovi. Ovime se potvrđuje da korištenje toplih ili hladnih boja u portretnoj fotografiji stvara različite atmosfere i doživljaje kod promatrača.

Kao najprirodnije osvjetljenje ispitanici su većinski odabrali fotografije gdje je korišteno prednje osvjetljenje. Na pitanje koje fotografije prikazuju najviše izobličeno lice modela većinski su birane fotografije sa donjim i bočnim osvjetljenjem. Ovime se potvrđuje pretpostavka da prednje osvjetljenje daje najbolje rezultate, zatim bočno i na kraju donje osvjetljenje najlošije rezultate kada se promatraju crte lica. Hipoteza da različite pozicije izvora svjetlosti u odnosu na kameru daju različite rezultate potvrđena je na osnovu ovih odgovora promatrača.

Za ambijentalni portret najviše odgovora imala je fotografija na kojoj je vidljivo najviše informacija u okruženju koje se mogu povezati sa osobom na fotografiji. Na toj fotografiji je vidljivo gdje se osoba nalazi i čime se bavi. Druga fotografija koju su ispitanici odabirali još uz prvu je fotografija iz koje se saznaje lokacija gdje se osoba nalazi. Ovime je potvrđeno koliko je prostor u portretnim fotografijama koristan medij za prenošenje informacija i stvaranje priče.

Uvidom u navedene rezultate, donosi se zaključak da su navedene hipoteze potvrđene.

9. ZAKLJUČAK

U okviru ovog diplomskog rada, istražene su i analizirane kreativne tehnike korištene u portretnoj fotografiji. Boja, kao prvi od triju elemenata, pokazala se kao moćan alat za prenošenje emocija i karakteristika subjekta. Različiti tonovi boja i njihovi kontrasti imaju sposobnost izražavanja različitih emocionalnih stanja i atmosfera. Svjetlo, kao drugi važan element, pokazalo se kao ključni faktor u oblikovanju karakteristika lica modela. Različiti izvori svjetla, njihovi kutovi i intenzitet stvaraju različite efekte i tonalitete na portretima. Svjetlo ne samo da stvara oblike na licu subjekta, već i dodaje dubinu i teksturu fotografiji. Prostor, kao treći element, otvara mogućnosti za stvaranje konteksta, kompozicije i dubine u portretima. Okolina u kojoj je subjekt postavljen igra ključnu ulogu u priči koju portret želi prenijeti. Prostor može biti prazan, minimalistički ili bogat teksturama, a sve to utječe na percepciju subjekta i atmosferu fotografije.

U eksperimentalnom dijelu rada provedena je anketa koja je za cilj imala potvrditi ili odbaciti pretpostavke vezane za važnost korištenja boja, svjetla i prostora u portretnoj fotografiji. Korištenjem navedenih pretpostavki snimljene su fotografije koje su se prikazivale ispitanicima u anketi. Rezultati ankete pokazuju kako je istraživanje bilo uspješno i hipoteze postavljene u eksperimentalnom dijelu su potvrđene.

Na osnovu istraživanja i ankete donosi se zaključak da je važnost odabira odgovarajućih boja, svjetla i prostora pri snimanju portretnih fotografija od velikog značaja za prenošenje različitih emocija i atmosfera.

10. LITERATURA

- [1] *Portretna fotografija*. Dostupno na: <https://www.dbaja.net/portretna-fotografija> (18.07.2023.)
- [2] Matošević G., Milčić I., Pletikosa K. (2009). *Fotografiranje i obrada fotografija – portreti*, Algebra d.o.o., Zagreb
- [3] Beazley M. (1996). *The complete Kodak book of photography*, Reed Consumer Books Limited, London
- [4] Kelby S. (2007). *Knjiga o digitalnoj fotografiji*, MiŠ d.o.o., Zagreb
- [5] Cassel (1996). *The camerawise guide to practical photography*, Cassel Wellington House, London
- [6] *Monokromatska tehnika: više od crno-bijelog*. Dostupno na: <https://www.canon.hr/get-inspired/stories/monochrome-photography/> (19.07.2023.)
- [7] *Contrast in photography*. Dostupno na: <https://expertphotography.com/contrast-in-photography/> (19.07.2023.)
- [8] *Selective Colour in Photography*. Dostupno na: <https://www.institute-of-photography.com/selective-colour-in-photography/> (19.07.2023.)
- [9] *Photography lighting*. Dostupno na: https://static.bhphotovideo.com/FrameWork/Product_Resources/BuyerGuides/EG_Lighting.pdf (20.07.2023.)
- [10] *Portret u digitalnoj fotografiji*. Dostupno na: https://eprints.grf.unizg.hr/1581/1/DB236_Ani%C4%87_Dominik.pdf (20.07.2023.)
- [11] *HERE IS HOW THE POSITION OF LIGHT CHANGES YOUR PORTRAITS*
Dostupno na: <https://www.diyphotography.net/here-is-how-the-position-of-light-changes-your-portraits/> (20.07.2023.)
- [12] *How to use the rule of space in photography*. Dostupno na: <https://expertphotography.com/rule-of-space-in-photography/> (02.08.2023.)
- [13] *How to use negative space in people photography*. Dostupno na: <https://digital-photography-school.com/negative-space-people-photography/> (02.08.2023.)

- [14] *Leonard Bernstein*. Dostupno na: <https://thejewishmuseum.org/collection/4201-leonard-bernstein-new-york-city> (03.08.2023.)
- [15] *Color wheel*. Dostupno na: <https://thebass.org/learn/lesson-plan-world-of-color/> (04.08.2023.)
- [16] *6 Portrait Photography Backgrounds to Make Your Images Stand Out*. Dostupno na: <https://digital-photography-school.com/6-types-portrait-backgrounds-creative-images/> (04.08.2023.)
- [17] *#Portraits by @platon: Robert De Niro*. Dostupno na: <https://tomvranas.com/blog-vranas/platon-thomas-vranas-31> (30.08.2023.)
- [18] *Winston Churchill*. Dostupno na: <https://karsh.org/photographs/winston-churchill/> (30.08.2023.)
- [19] *Behind the Scenes of Marilyn Monroe's Iconic Flying Skirt*. Dostupno na: <https://www.biography.com/movies-tv/marilyn-monroe-seven-year-itch-dress-photos> (30.08.2023.)
- [20] *Jimmy Nelson XV 80F Goroka, Eastern Highlands Papua New Guinea - Goroka, Papua New Guinea, 2010*. Dostupno na: <https://www.artsy.net/artwork/jimmy-nelson-xv-80f-goroka-eastern-highlands-papua-new-guinea-goroka-papua-new-guinea-1> (30.08.2023.)
- [21] *What is Portrait Photography — Types, Styles, Concepts & More*. Dostupno na: <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-portrait-photography-definition/>
- [22] *A Story of the Proto-Selfie: Self Portrait Photography and Photographers*. Dostupno na: <https://www.widewalls.ch/magazine/self-portrait-photography-photographers> (30.08.2023.)
- [23] *Leibovitz, Annie*. Dostupno na: <https://www.encyclopedia.com/arts/educational-magazines/leibovitz-annie-1949> (30.08.2023.)
- [24] *How Annie Leibovitz perfectly captured Yoko and John's relationship*. Dostupno na: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-annie-leibovitz-perfectly-captured-yoko-johns-relationship> (31.08.2023.)
- [25] *Annie Leibovitz, Queen Elizabeth II*. Dostupno na: <https://smarthistory.org/annie-leibovitz-queen-elizabeth-ii/> (31.08.2023.)
- [26] *Steve McCurry*. Dostupno na: <https://iphf.org/inductees/steve-mccurry/> (31.08.2023.)

- [27] *Afghan Girl*. Dostupno na: https://medium.com/@m_mishra1/image-analysis-afghan-girl-289191e0fc73 (31.08.2023.)
- [28] *Rajasthan, India 2009*. Dostupno na: <https://www.magnumphotos.com/shop/collections/fine-prints/rajasthan-india-2009/?sku=PRINT-MCS-NYC107541-20x24> (31.08.2023.)
- [29] *Phillipe Halsman*. Dostupno na: <https://www.magnumphotos.com/photographer/philippe-halsman/> (31.08.2023.)
- [30] *Phillipe Halsman and Salvador Dali's Enduring Partnership*. Dostupno na: <https://www.magnumphotos.com/arts-culture/art/philippe-halsman-salvador-dali-enduring-partnership/> (31.08.2023.)
- [31] *Jimmy Nelson (photographer)*. Dostupno na: [https://en.wikipedia.org/wiki/Jimmy_Nelson_\(photographer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Jimmy_Nelson_(photographer)) (01.09.2023.)
- [32] *Photography: Jimmy Nelson's Piece of Art*. Dostupno na: <https://ivypanada.com/essays/photography-jimmy-nelsons-piece-of-art/> (01.09.2023.)
- [33] *Zapotec – Mexico*. Dostupno na: <https://www.jimmynelson.com/artworks/xxxvii-47/> (01.09.2023.)
- [34] *Nirav Patel Wiki*. Dostupno na: <https://www.wikifamouspeople.com/nirav-patel-wiki-biography-net-worth-age-family-facts-and-more/> (01.09.2023.)
- [35] *Nirav Patel Photography*. Dostupno na: <http://www.niravpatelphoto.com/> (01.09.2023.)

11. PRILOZI

Anketa – Kreativne tehnike u portretnoj fotografiji–korištenje boje, svjetla i prostora

Prilog 1.

Anketa - Kreativne tehnike u portretnoj fotografiji - korištenja boja, svjetla i prostora

U svrhu diplomskog rada na Grafičkom fakultetu provodi se anonimna anketa na temu "Kreativne tehnike u portretnoj fotografiji - korištenje boja, svjetla i prostora"

Za rješavanje ankete potrebni su svi uzrasti m/ž. Predviđeno vrijeme rješavanja je 5 minuta.
Anketa se sastoji od 4 dijela; u prvom dijelu ponuđene su fotografije portreta različitih tonova boja, u drugom dijelu ponuđene su fotografije različitih osvjetljenja i u trećem dijelu ponuđene su fotografije portreta sa različitim okruženjima. Cilj je ispitati kako određene boje, rasvjeta i prostor utječu na doživljaj fotografije.

Hvala svima koji će izdvojiti vrijeme za ispunjavanje ankete te ako imate dodatna pitanja možete mi se javiti na: imiskovicrajic@grf.hr
Ivona Mišković-Rajić

Upišite Vašu dob *

Short answer text
.....

Spol *

muški

ženski

Jeste li upoznati sa tehnikama fotografiranja portretnih fotografija? *

Da

Ne

Prilog 2.

Boje

Prikazani su setovi fotografija sa različitim tonovima boja. Za iduća 2 pitanja postavljene su iste fotografije koje će trebati povezati sa zadanim pojmovima.

Primjer 1

Primjer 2

Primjer 3

☰

☰

Označite primjer na kojem vas boje asociraju na pojmove: toplo, radost, snaga, sreća *

- Primjer 1
- Primjer 2
- Primjer 3

Označite primjer na kojem vas boje asociraju na pojmove: hladno, mir, ravnoteža *

- Primjer 1
- Primjer 2
- Primjer 3

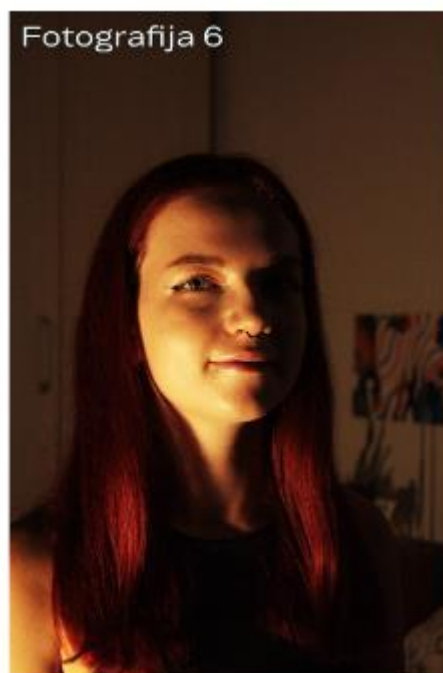
Prilog 3.

Svjetlo ☰

Prikazane su fotografije sa različitim izvorima svjetlosti. Promotrite fotografije i odgovorite na pitanje ispod.

Image title

<p>Fotografija 1</p> 	<p>Fotografija 2</p>
<p>Fotografija 3</p> 	<p>Fotografija 4</p>

Označite na kojim fotografijama Vam osoba izgleda najprirodnije (moguće odabrati više odgovora): *

Fotografija 1

Fotografija 2

Fotografija 3

Fotografija 4

Fotografija 5

Fotografija 6

Označite na kojim fotografijama Vam osoba izgleda najviše izobličeno (moguće odabrati više odgovora): *

Fotografija 1

Fotografija 2

Fotografija 3

Fotografija 4

Fotografija 5

Fotografija 6

Prilog 4.

Prostor

Na sljedećim fotografijama prikazane su fotografije osoba u različitim okruženjima. Promotrite fotografije i odgovorite na pitanje ispod.

Fotografija 1

Fotografija 2

Fotografija 3

Fotografija 4

...

Označite fotografije na kojima se iz okruženja i izgleda osobe može najviše saznati o osobi na slici. (čime se bavi, gdje se nalazi i sl.) *

- Fotografija 1
- Fotografija 2
- Fotografija 3
- Fotografija 4